

Historia

Pod względem atrakcyjności historycznej Gmina Bochnia należy do najciekawszych w Małopolsce. Osadnictwo z czasów państwa Wiślan rozkwitało w 2 bliskich sobie ośrodkach: Łapczyca i Chełmie. Łapczyca (jako Labscicia et cum sale – Łapczyca z solą) wymieniona jest w bulli kardynała Idziego z 1105 roku jako część własności klasztoru Benedyktynów z Tyńca. Jest to wieś o najstarszej na Bocheńszczyźnie zapisanej historii, jedna z najstarszych miejscowości w Polsce południowej i głównych centrów osadniczych regionu bocheńskiego. Znajdują się tam ślady średniowiecznego grodziska, którego świetność przypadła na czas od IX do XI wieku.

Wielką wartość historyczną posiada położony w Łapczycy, przy historycznym Szlaku Bursztynowym, zwanym później Królewskim (obecnie – Via Regia Antiqua) kościół gotycki z 1340 roku, ufundowany przez króla Kazimierza Wielkiego jako dar pokutny. Od 1849 roku corocznie z Bochni do łapczyckiego kościółka odbywa się pielgrzymka na pamiątkę cudownego ocalenia miasta od epidemii cholery.

Patriarcha jerozolimski Monachus jest autorem dokumentu z 1198, z którego wynika, że możnowładca Mikora z rodu Gryfitów ofiarował Zakonowi Bożogrobców z Miechowa wieś Chełm z kościołem, dziesięcinami, targiem, a nawet karczmę.

Sól – wielkie bogactwo naturalne ziemi bocheńskiej była głównym wynikiem ich rozwoju, a w efekcie – doprowadziła do powstania miasta Bochni funkcjonującego na prawie magdeburskim od 1253 roku.

Od 1999 roku w Chełmie funkcjonuje Muzeum Parafialne Zakonu Stróżów Bożego Grobu (Bożogrobców), którego twórcą i kustoszem jest były proboszcz tutejszej parafii pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela – ks. Antoni Tworek. Najcenniejsze eksponaty to ornaty wyszywane złotą i srebrną nicią z XVII do XIX w., monstrancja i puszka z XVII i XVIII w. Część ekspozycji znajduje się w dzwonnicy. Od 2004 roku działa tu Galeria Sztuki „Chełm”.

Corocznie odbywają się tu Wianki Świętojańskie nad Rabą – wielka impreza plenerowa, łącząca elementy tradycji pogańskich z chrześcijańskim świętem św. Jana.

Na północy gminy w Bessowie zachowały się ślady osadnictwa z IV i V wieku n.e., ceramika, pozostałości dymarek do wytopu żelaza i narzędzi rolniczych. W latach siedemdziesiątych XX wieku dokonano tu wielu sensacyjnych odkryć archeologicznych, które sprawiły, że wieś ta stanowi „eldorado” dla naukowców. W sąsiedniej Cerekwi, według legendy osiedlili się wojownicy tatarscy, którzy byli uczestnikami najazdów chana na ziemie polskie w XIII wieku.

Bardzo starą miejscowością jest również Brzeźnica, wieś położona na wschodzie gminy (pierwsza wzmianka pisana z 1242 roku). Od 1282 przez kilkadziesiąt lat była miastem. Legenda głosi, że św. Stanisław ze Szczepanowa jako biskup krakowski był prześladowany przez króla Bolesława Śmiałego i uchodził z Krakowa. Tutejsi mieszkańcy odmówili mu wody i noclegu. Po nocy spędzonej w kopie siana wznosił ręce do nieba, pomodlił się i uderzył laską w ziemię. Od tej pory w miejscu tym do dnia dzisiejszego płynie krystalicznie czysta woda, uważana przez miejscowych za cudowną.

Inne historyczne miejscowości to Krzyżanowice, Nieszkowice, Bogucice, Pogwizdów oraz położone na skraju Puszczy Niepołomickiej – Stanisławice.

Pierwsza informacja o puszczy pochodzi z dokumentu z 1242 r., kiedy to nazywano ją „Las Kłaj”. W 1393 r. występują już pod nazwą „Las Niepołomicki”, a w 1441 r. użyto po raz pierwszy nazwy „Puszcza Niepołomicka”. Nazwa Niepołomicka pochodzi od staropolskiego słowa niepołomny, co znaczyło coś twardego, niezniszczalnego. Przez cały okres dziejów Polski puszcza była własnością państwa – najpierw królów Polski (XIII – XVIII w.), a po rozbiorach przeszła na własność Skarbu Państwa. Przez długie wieki puszcza była znakomitym terenem łowieckim, z którego korzystali królowie polscy. Leśną drogą zwaną „Królewską” udawali się na polowania w głąb puszczy m.in. królowie: Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło, Zygmunt Stary, Zygmunt August, Stefan Batory, August II Sas. Polowano tu wtedy na grubą zwierzynę: niedźwiedzie, dziki, tury, łosie, jelenie, żubry, wilki.

W czasach zaborów podbocheńskie miejscowości charakteryzowała praca u podstaw mieszkających tu ludzi. Wielu z nich czynem zbrojnym, a nawet własnym życiem przyczyniło się do odzyskania przez Polskę niepodległości. Postać

Józefa Chwałkowskiego, który zginął w Powstaniu Styczniowym w 1863r. upamiętnia obelisk w centrum Łapczycy.

Niezwykle interesująca jest historia Gawłowa, wsi zamieszkiwanej do 1945 roku przez dawnych kolonistów niemieckich i ich potomków, osiadłych w czasach kolonizacji józefińskiej po I rozbiorze Polski. Do II wojny światowej w sąsiednich Majkowicach działała nawet niemiecka szkoła. Na uwagę zasługuje fakt, że społeczność niemiecka i polska egzystowały tu przez półtora wieku w pełnej harmonii i szacunku.

W czasie II wojny światowej ziemia bocheńska doświadczyła wielu tragicznych wydarzeń. 10 września 1939 roku w Stanisławicach na skraju Puszczy Niepołomickiej miała miejsce największa potyczka zbrojna na Bocheńszczyźnie. Zginęło w niej ponad 50 żołnierzy Armii Kraków.

Innym miejscowym dramatem było rozstrzelanie przez Niemców ponad 500 Żydów w Baczkowie w ramach likwidacji bocheńskiego getta 25 sierpnia 1942 roku. Dziś zaświadczają o tym pomniki na skraju Puszczy Niepołomickiej.

O bohaterskiej załodze „Liberatora”, która zginęła udzielając pomocy walczącym powstańcom warszawskim przypomina Pomnik Lotników w Nieszkowicach Wielkich. W Grabinie w przeddzień wyzwolenia w styczniu 1945 roku, niemieccy faszyci spacyfikowali całą wieś i rozstrzelali wielu mieszkańców.